COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

Nr.6/2018
Vol. 153

INFLUENȚA SIMBOLURILOR MILITARE ASUPRA POPULAȚIEI CIVILE ȘI A MORALULUI TRUPELOR

Rita PALAGHIA

Abstract: *Symbols are being used by human kind from the earliest times. Nowadays they can represent certain type of cultures' expression. In the context of military culture, this article aims to present and analyse the place of, role of and manner in which military symbols can influence the attitude of the local population towards the presence of multinational forces, the perceived military power of a state and the internal cohesion of a military group (including those elements that contribute to increase the morale of the troops participating in multi-national joint missions). The demarche starts from taking into account some theoretical aspects regarding symbols as a reflection of culture in general and then as a reflection of military culture in particular. The main body of the paper focuses on presenting a series of different symbols' exemplification. Some of them refer at highlighting the power of a group, other take into account the importance of symbols in underlining the cohesion of a group of individuals (representing a particular culture: the military one). These can influence the operational efficiency and fulfilling the planned goals of a military mission. The examples provided in this article are meant to emphasize the topicality, the relevance and importance of symbols for states, military and public opinion.*

Keywords: *symbols, culture, mass media, military communication through symbols, symbols of military power, symbols of training and interaction, specific symbols to the military profession.*

Introducere

Tema articolului este de actualitate, dată fiind vastitatea conținutului abordat și amplitudinea subiectului, cu referire directă la reprezentarea prin simboluri a unor misiuni militare întrunite multinaționale a unor tipuri de structuri militare aparținând diferitelor armate ale lumii și a unor structuri specifice aparținând organizațiilor civile. Simbolistica diferită în context militar multinațional a devenit o preocupare de interes personal, izvorâtă din dorința de a înțelege semnificația reprezentărilor simbolice în teatrul de operații din Afganistan, dar și relația acestor simboluri cu armatele din care personalul participant la misiune provine.

Rita PALAGHIA*: doctorand în Științe militare în cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”; consultant civil internațional NATO în cadrul Base Support Group din Comandamentul Misiunii „Resolute Support” din Kabul. E-mail: rpalaghia@yahoo.com*

Simbolistica poate avea o multiplă semnificație, pornind de la structurile militare sau civile implicate în sprijinul misiunii, continuând cu interesul pe care diferite specialități îl manifestă pentru diferite zone, misiuni și alianțe. O interpretare corectă realizată de experți în domeniu poate dezvălui aspecte puțin cunoscute, reflectarea intereselor oficiale și/sau personale ale participanților. Orice studiu în acest domeniu poate reprezenta o contribuție la baza de date și de informații privind atât latura formală, cât și cea informală a relaționării în coaliții de forțe și în afara acestora.

1. Abordări teoretice

Curente filozofice precum cele ale simbolismului centrului sau simbolurile indiene ale timpului și ale eternității (de exemplu non-durata, simbolismul spațial etc.)[1], acordă simbolisticii un loc important. Așa cum afirma Mircea Eliade în lucrarea *Imagini și simboluri*, – „simbolismul există pretutindeni în gândirea religioasă, în orice domeniu al gândirii"[2]. Întâlnim simbolismul în toate reprezentările fenomenelor artistice. Pre-rafaeliții au fost contemporani ai simboliștilor timpurii. Simbolistica s-a manifestat apoi în pictură, scrieri religioase, literatură, muzică, înregistrând o expansiune rapidă în toate formele de manifestare a vieții sociale.

În anul 1976, Edward T. Hall a elaborat „Modelul Iceberg" al culturii care se referă la faptul că aspectele vizibile ale acesteia sunt doar vârful unui iceberg (artă, limbă, muzică, religie, etc.), în timp ce ceea ce determină un acel tip de cultură este partea invizibilă a icebergului. În acest context a făcut referire la conducere, educație, viață, individualism, grup, norme, conceptele de spațiu și timp, etc.[3]. Transpunând acest model al culturii, la cultura militară, deasupra liniei apei, care reprezintă suprafața vizibilă, găsim aspectele explicite, accesibile observației comune, ușor de înțeles și de interpretat. Este locul unde se regăsesc și comportamentele, practicile, regulile și tradițiile militare, uniforma, rangul, salutul, intonarea imnului național cu ocazia unor ceremonii (schimbarea comenzii, onorarea eroilor etc.), steagul unității, embleme, insigne etc.. Partea invizibilă a modelului Iceberg este reprezentată de credințe, valori și modele specifice de gândire. Simbolurile își regăsesc rădăcinile în această parte invizibilă a modelului Iceberg. Partea explicită a acestui model relevă informațiile la care cei intrați în noua cultură au acces imediat. Partea implicită a zonei invizibile este înțeleasă în timp după ce nou veniții în cultura respectivă se familiarizează cu credințele valorile și comportamentul membrilor culturii respective.

Considerând cultura militară ca parte a culturii în general, în contextul analizei modelului Iceberg, aceasta conține un ansamblu de simboluri, norme, valori și moduri de viață, cu statut invizibil, neidentice cu cele ale culturii dominante într-o societate, dar nici în contradicție față de acestea, ci particularizate lor. Organizațiile militare operează într-un mod particular, atât la nivel conștient, cât și subconștient, funcționarea în cadrul acestora fiind un fenomen complex care include simboluri, relații, comportamente și valori.

Un exemplu este cel al modului în care oamenii în general se îmbracă, parte vizibilă a culturii dominante, cu o particularizare în partea nevăzută, specifică domeniului militar de individualizare și de apartenență la un grup/structură distinctă, realizat prin portul unor uniforme distincte care exemplifică locul, rolul și apartenența la acest grup sau structură. Militarii poartă uniforme care-i disting de restul membrilor societății. Militarii sunt echipați complet și înarmați,

iar în situații legitime ei pot face uz de forță și de armament conform regulilor de angajare.

Revenind la simboluri, înainte de trece la partea concretă de exemplificare a lor, definirea acestora este esențială ca punct de plecare. Astfel, în conformitate cu Dicționarul Explicativ al Limbii Române, *simbolul* este „un semn, obiect, imagine etc. care reprezintă indirect (în mod convențional sau în virtutea unei corespondențe analogice) un obiect, o ființă, o noțiune, o idee, o însușire, un sentiment”[4]. Acesta mai poate reprezenta și un „semn convențional sau grup de semne convenționale folosit în știință și tehnică și care reprezintă sume, cantități, operații, fenomene, formule etc.” sau un crez sau „expunerea succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine”[5]. Dintre cele trei înțelesuri, mai ales primul este de interes pentru prezenta cercetare. În ceea ce privește literatura de specialitate, aducem în atenție afirmația lui C. Peirce despre simbol, care în viziunea sa este: „un semn care se referă la un obiect pe care îl denotă în virtutea unei legi, de obicei o asociere de idei generale, care operează pentru a determina ca un simbol să fie interpretat ca făcând referire la acel obiect”[6]. Așadar un simbol poate fi interpretat doar pe baza sistemelor culturale împărtășite de membrii unei comunități și nu pentru că ar avea o legătură directă cu realitatea.

Trecând la sfera particulară a sectorului militar, *simbolurile militare* sunt reprezentări ale statusului puterii militare, ale unităților, echipamentului din înzestrare, ale instalațiilor, ale altor activități operaționale specifice domeniului militar desfășurate în toate mediile[7]. În opinia mea ele se materializează prin: activități de pregătire, comunicare și de interacțiune (semne și semnale), ceremonii, funeralii, etosul/crezul militar, onoare, curaj, sacrificiu, reguli, norme, embleme, insigne, medalii, steaguri, drapele, etc. **Simbolurile militare** abundă în imagini cu rădăcini în istorie și în toate formele de artă și exprimă în general obiectivul misiunii, componente care reflectă modul de gândire al membrilor grupului, mesaje pe care grupul vrea să le transmită privitorului etc.

2. Exemplificările simbolurilor

Simbolurile sunt de mai multe tipuri. În linii mari am putea discuta despre cele care exprimă apartenența la un grup și ajută la coeziune a lui (în mediul militar le regăsim mai ales printr-o serie de elemente precum cele de vestimentație, cele atașate echipamentelor și mijloacelor tehnice utilizate de către acesta etc.) și simboluri care doresc să exprime forța/puterea unui grup (prin semnificația elementelor alese a fi reprezentative pentru grup, prin acțiunea asupra unor obiective cu semnificație pentru puterea economică, militară, civilizațională etc.). În legătură cu sistemul militar sunt de interes acele simboluri care privesc apartenența la această profesie (cu specificitățile fiecărui grup particular din interiorul armatei unui stat) și simbolurile de putere ale statului sau armatei respective care afectate de acțiuni externe pot atrage după sine consecințe de securitate și legate de modul cum este perceput acel stat / acea armată.

2.1 Simboluri de putere pentru fenomene cu impact major asupra securității

Actualul context internațional de securitate este caracterizat de fluiditate, complexitate și incertitudine. Una dintre vulnerabilitățile cele mai mari la adresa securității globale și regionale îl reprezintă terorismul. Conform lui Teodor Frunzeti definițiile recunoscute internațional ale fenomenului converg în direcția unor elemente comune, care îl delimitează conceptual prin

componentele sale care țin de: aspectul politic (actul terorist ca act politic în scopul unor efecte politice), psihologic (efect psihologic și teroarea generată), violent (violența și caracterul distructiv folosite pentru îndeplinirea scopurilor), dinamic (solicită schimbări, revoluții sau mișcări politice), caracterul deliberat (acțiuni planificate; finalitatea constă în atingerea unor scopuri stabilite)[8]. Având în vedere componenta violentă și cea psihologică, de cele mai multe ori aceste atacuri vizează simboluri ale puterii militare, economice sau religioase, crezuri/credințe ale populației sau a unor grupuri influente.

Prin atacul de la 11 Septembrie 2001 au fost afectate *simbolurile puterii* mondiale, recunoscute de către opinia publică atât americană cât și internațională: cel militar (Pentagonul) și cel economic (World Trade Center). Prin atacarea semnificației celor două simboluri ale puterii și mândriei naționale, s-a produs o puternică demoralizare la nivelul populației, cu efecte șocante asupra ramurilor sistemului social. Prin instrumentarea atacului de la 11 Septembrie, Al Qaeda și Osama Bin Laden au devenit *simboluri asociate terorismului* și, de asemenea, ținte ale luptei antiteroriste globale. „Atacul de la 11 septembrie a fost cea mai mare reușită a unui grup terorist din punct de vedere al mesajului transmis, din punct de vedere simbolic (au afectat foarte puternic centrele de putere politică, economică și militară din SUA) și statistic, privind numărul de victime în rândul populației[9]".

Mass media este unul dintre cele mai active instrumente prin care se promovează, în unele cazuri chiar și în mod agresiv, ideile și simbolurile în epoca modernă. La fel cum administrația americană a înțeles necesitatea susținerii efortului de război prin intermediul unei campanii de imagine, Osama bin Laden a înțeles că, pentru a obține sprijinul comunității musulmane și a simpatizanților pentru cauza sa, trebuie să apeleze la aceleași canale de transmitere a mesajelor cu caracter manipulator. Televiziunea arabă Al-Jazeera a fost singurul post care s-a angajat în această campanie alături de bin Laden și care a transmis în repetate rânduri mesajele propagandistice ale acestuia. Cea mai eficientă armă pe care talibanii o au împotriva americanilor este religia și rolul catalizator pe care aceasta o are printre musulmani. „Ridicați-vă și apărați-vă religia și pe frații din Afganistan" împotriva „celei mai violente și feroce cruciade împotriva Islamului de la Mahomed până în prezent" [10], a spus bin Laden în cadrul unui discurs care a fost înregistrat pe o casetă video, transmisă, ca întotdeauna, de televiziunea al-Jazeera, din Qatar. Bin Laden a adăugat: „Islamul vă cheamă. Acest război este mai presus de toate un război religios"[11].

Talibanii au înțeles relația dintre simbolistică și religie și le-au folosit pe acestea ca instrumente ale influențării audiențelor locale și a culturii mult mai bine decât a făcut-o Misiunea „Resolute Support" în Afganistan, talibanii legitimându-și acțiunile și apelurile propagandistice invocând citate din Coran și Islam într-o manieră inacceptabilă pentru misiunea militară, în condițiile în care din punct de vedere oficial, datorită sensibilității dialogului pe această temă, s-a interzis din partea misiunii orice acțiune mass-media cu referire directă sau indirectă la teme sau simboluri religioase. Aceasta le-a asigurat talibanilor o formă de legitimitate sau/și autoritate în mesajele transmise către audiența lor țintă.

Declanșarea războiului antiterorist și formarea Coaliției militare NATO a generat necesitatea adoptării unui sistem unic de *comunicare militară prin simboluri*. APP-6 „ NATO Joint Military Symbology" reprezintă un sistem unic de simboluri folosite de forțele întrunite pentru comunicarea specifică. Simbolurile pot fi generate

automat de sistemele care operează informațiile dispuse pe hărțile și grafice utilizând suport electronic sau dispuse manual.

2.2 Simboluri de importanță pentru armatele statelor

2.2.1 Simbolul unității, steagul, are puternice rădăcini în istorie. Legiunile romane aveau ca simbol acvila cu aripile desfăcute, confecționată din argint sau aur[12]. Unitățile constitutive ale legiunii aveau simboluri de identificare animaliere[13]. Purtătorul acvilei era cel mai brav sergent, cu merite deosebite, respectat de toți ceilalți soldați. Acvila avea nu doar o relevanță tactică, dar reprezenta un obiectiv important de capturat, fapt care impunea o protecție deosebită. Deși acest simbol s-a diversificat sub forma steagurilor diferitelor unități ale armatelor lumii, înțelesul pentru soldați s-a menținut. În opinia mea, un alt exemplu al exploatării la maximum a unui simbol, l-a constituit în urma evenimentelor produse la 11 Septembrie 2001, nenumăratele imagini ale steagului american. Simbolul steagului american a fost amplificat de titluri ale edițiilor de știri scrise în culorile roșu, alb, albastru, discursuri patriotic-triumfaliste, toate împreună producând un profund impact în rândul telespectatorilor. Apelul la unitate, donările de sânge pentru victimele atentatelor, rugăciunile pentru liniștea celor căzuți, fluturarea steagului american (alăturarea celor trei imagini nefiind întâmplătoare) au creat un puternic sentiment de patriotism, acțiune concertată generată pentru susținerea acțiunilor militare viitoare, de luptă antiteroristă.

2.2.2 Simboluri ale puterii militare

Printre cele mai vizibile expresii ale puterii militare se află și existența, numărul și avansul tehnologic al sistemelor de armament și tehnică militară. Navele, port-avioanele, noile modele de rachete, armele nucleare, submarinele etc. sunt *simboluri ale puterii militare*. „Dacă portavionul este un simbol, o expresie a supremației militare a Statelor Unite ale Americii ce se întinde de la al Doilea Război Mondial până astăzi, există un alt simbol ce surprinde perfect apusul acestuia: racheta chineză DF-21D, caracterizată de mulți experți drept o adevărată «ucigașă-de-portavioane»”[14], scrie H. Kazianis într-un articol publicat pe blogul *The American Conservative*. Simbolurile (apusul supremației) pot fi asociate cu diferite tehnologii militare, cu scopul influențării prin mass-media a populației cu privire la schimbarea polilor puterii mondiale.

Alături de simbolurile ce au în vedere tehnica militară, o serie de simboluri au în vedere resursa umană, precum etosul militar, simboluri ale pregătirii și acțiunii, simbolurile care țin de port etc.

2.2.3 Etosul militar

Parte a simbolisticii militare și formă de manifestare a apartenenței la cultura militară, *etosul militar* reprezintă disponibilitatea militarului de a lupta și de a muri pentru cauza națiunii și pentru unitatea din care acesta face parte. Etosul include curajul, respectul și loialitatea față de camarazi. O mare parte a acestui simbol se bazează pe valorile de egalitate și de sacrificiu. Toți participanții la luptă așteaptă de la ceilalți să împartă în mod egal privațiunile și pericolele războiului. În contextul prezentat, acest lucru este demonstrat, *simbolic*, de către comandanți și sergenți care mănâncă numai după ce sunt siguri că toți soldații lor au mâncat. Aceste tradiții ajută la menținerea continuității valorilor de egalitate, de apartenență la un grup/unitate distinctă și de sacrificiu. Un exemplu în acest sens este reprezentat în teatrul de operații Afganistan, de

condițiile de cazare și de hrănire care sunt egale pentru toți participanții la coaliția multinațională.

2.2.4 Simboluri ale pregătirii și acțiunii

În articolul „Moralul soldaților în Armata Română”[15], autorul surprinde aspecte importante, *simboluri de pregătire și interacțiune* care contribuiau la succesul sau insuccesul în luptă prin influențarea moralului militarilor. Deplasarea trupelor, ținuta, culorile acesteia, sunetele generate la declanșarea luptei, reprezintă doar câteva dintre elementele cu valoare simbolică care s-au regăsit în majoritatea războaielor. Curățatul armamentului are pe lângă valoarea funcțională de identificare a unor defecțiuni și o valoare de simbol reamintind soldaților faptul că ei sunt responsabili atât pentru propria viață, cât și pentru cea a camarazilor de arme. Dacă zgomotul amplificat era un element de intimidare a adversarilor, în epoca luptei moderne, liniștea, elementul surpriză este elementul de suport al luptei.

2.2.5 Simboluri consacrate profesiei militare

▪ *Uniformele militare* au o complexă valoare de simbol. Apartenența la cultura militară, ca un act asumat și dorit cu pasiune și nu doar ca un alt loc de muncă din care persoana își obține venitul minim necesar subzistenței, atrage și un set de credințe, valori și simboluri în care militarul crede, pe care le afișează cu mândrie și pentru care este gata să facă sacrificiul suprem. Uniforma militară, steagul unității, steagul național pot transmite mesaje conform cărora purtătorul acestora este agentul posibil al violenței legitime și este protejat de un set de coduri foarte specifice, reguli și legi ale războiului. În context militar, uniformele simbolizează respectarea ordinelor, a lanțului de comandă, camaraderie, spiritul de corp și identificare formală cu rolurile în care militarii funcționează. Uniforma este locul pe care se regăsesc rezultatele profesionale și experiența prin semnele și medaliile dispuse pe aceasta. Pentru cunoscători este o descriere a trecutului și prezentului profesional al militarului care o poartă, certifică și ilustrează ierarhia militară.

Misiunile internaționale, exercițiile comune, cursurile și alte diferite forme de interacțiune între militarii diferitelor armate naționale, oferă oportunitatea analizării formei de autoritate pe care aceștia o au. Calitatea și modul în care ținutele satisfac nevoile operative ale indivizilor se reflectă puternic în moralul armatei și în mândria de a face parte din ea. Combinațiile de culori pot genera stereotipii de interpretare și asocierea cu alte meserii consacrate[16]. Spre exemplu, decizia de a da o anumită formă vestonului militar și anumite culori acestuia a generat asocierea profesiei de militar cu ocupația consacrată deja de ospătar. Sub-echiparea, modul deficitar de purtare a uniformei și atitudinea neglijentă afișată atunci când aceasta este purtată sunt elemente care arată lipsă de respect față de armata din care militarul face parte.

Prin portul uniformei, militarii înțeleg că sunt reprezentanții unui set de valori pentru națiunea respectivă. Atunci când clasa politică conducătoare nu are o deplină înțelegere a acestor semnificații și ia hotărâri contradictorii scalei de valori general acceptate, atunci se produc, pe lângă încălcări legislative, diminuarea încrederii populației în instituția militară și o demoralizare a acestei categorii sociale. Spre exemplu, când Ministerul Apărării al SUA a aprobat ca militarii de orientare LGTB să poarte la o paradă efecte militare, pe lângă faptul că a aprobat o încălcare a regulamentului portului ținutei militare, a deschis „cutia Pandorei” creând precedentul pentru încălcări viitoare ale acestor prevederi. În acord cu legislațiile naționale, militarii nu ar trebui să apere nici o cauză politică, ci doar

interesele naționale. Deoarece multe cauze sunt puternic politizate, ele slujesc intereselor de partid în anumite momente. Pentru a avea credibilitate, instituția militară, prin toate actele pe care le produce, trebuie să se păstreze în afara cauzelor controversate, dar pe de altă parte are o datorie de a rămâne în afara cauzelor politice.

▪ *Bereta, ca element component al uniformei,* este simbolul armei din care militarul face parte, al unității, excelenței, mândriei și valorilor care însoțesc specialitatea respectivă. Bereta a căpătat o însemnătate specială odată cu autorizarea în 1962 a portului beretelor verzi de către forțele speciale americane, unități de elită recunoscute la nivel mondial. Este un semn de distincție care nu trebuie generalizat, ci meritat, altfel își pierde însemnătatea emoțională. Putem crede că această beretă ar putea fi purtată doar în funcție de merite, ceea ce nu este cazul, în schimb este un mod exterior prin care arma respectivă evidențiază apartenența la un corp de forțe specializate, recunoscute ca eficacitate și ca spirit de corp. Apartenența la grupuri „speciale”, la care nu are acces majoritatea, are un puternic efect asupra recrutării.

▪ *Emblemele militare* reprezintă și ele simboluri asociate ținutei militare. Primele dovezi ale existenței istorice a *emblemelor militare* sunt evidențiate în descrierea uneia dintre interacțiunile Generalului Kearny cu ofițerii Corpului 3 Armată „Potomac”, în 1862 în urma căreia, ca semn de recunoaștere a militarilor din subordine, generalul a ordonat ca aceștia să poarte embleme roșii pe caschete (Kearny’s patches- emblemele lui Kearny). Emblemele sunt mijloace folosite de către militari pentru a se identifica, a simboliza și a descrie obiectivele misiunii din care face parte grupul respectiv. De obicei, emblemele sunt create de conducătorii misiunii cu participarea membrilor grupului. Prin culoare, simbolurile și expresiile încorporate, acestea oferă informații relaționate cu misiunea și echipamentele folosite. Ele reprezintă adevărate limbaje de comunicare pentru cunoscători. Afișarea cu mândrie a acestora demonstrează încrederea în echipă și în scopul misiunii. Emblemele au un efect psihologic atât asupra membrilor echipei, cât și asupra privitorilor. Atunci când scopul este acela de influențare a privitorului într-un anumit sens, echipele de operații psihologice intră în acțiune și creează un produs potrivit pentru a contribui la îndeplinirea obiectivelor. Atunci când acestea sunt create de membrii echipei, fără participare externă, reflectă modul de gândire al grupului respectiv, modul cum acesta dorește să fie perceput de privitori.

Decorarea avioanelor de luptă în cel de-al Doilea Război Mondial, a căștilor și echipamentelor de protecție în războiul din Vietnam fac parte și ele din categoria aspectelor acceptate neoficial, cu scopul îmbunătățirii moralului trupelor. „*Emblemele morale*[17]” au o importanță crescută pentru veterani. Ele reprezintă modul de manifestare a mândriei și a recunoștinței că au făcut parte dintr-o comunitate de militari, aflați în prezent în retragere. Aceste embleme sunt acordate ca formă de recunoaștere a apartenenței la o anumită unitate, ca amintire a unui serviciu specializat efectuat într-o anumită misiune sau conflict. Aceștia obișnuiesc să le poarte pe jachete, șepci, bluze etc..

▪ *Medaliile* sunt simboluri ale realizărilor și sacrificiului personal sau de grup. Lunar, în cadrul unei ceremonii impresionante se acordă medaliile NATO tuturor participanților militari și civili aflați la sfârșitul misiunilor sub conducere NATO. Acestea reprezintă o recunoaștere onorifică a participării la misiune, iar personalul cu merite deosebite poate primi distincții naționale sau internaționale în semn de recunoștință pentru modul în care și-a îndeplinit

misiunea în teatrul de operații. Militarii armatelor naționale au o multitudine de ceremonii de înaintare în grad, recunoaștere a curajului și contribuției la misiune, toate desfășurate într-un cadru formal impresionant, ceea ce cultivă sentimentele de mândrie a apartenenței la o armată care valorizează individul.

▪ *Formele de sprijin material și moral*. Națiuni puternice, cum ar fi SUA, Germania, Marea Britanie, acordă sprijin moral și material personalului din aceste țări prin facilitarea unor servicii printre care și *serviciul poștal*. Aceasta are un efect pozitiv asupra militarilor acestor națiuni și este perceput în mod simbolic ca un sprijin moral al populației și al familiei, parte a tradiției de luptă din primul și al doilea Război Mondial. Un alt exemplu în acest sens este faptul că Armatele dezvoltate acordă o atenție crescută *programelor de informare și sprijin pentru familiile militarilor*. Acestea reprezintă mijloace de informare, modalități care folosesc simboluri care transmit mesajul „nouă ne pasă", „nu sunteți singuri".

▪ *Funeraliile militare* fac parte din simbolistica militară și sunt o manifestare a respectului pe care cultura din care face parte militarul decedat o acordă acestuia. Este modul în care luptătorul conștientizează faptul că sacrificiul lui va fi onorat de către camarazi. Toate etapele procesului au o succesiune prestabilită și sunt aplicate ținându-se seama de gradul, drepturile la anumite onoruri post-mortem care se cuvin militarului decedat. În general cuprind următoarele aspecte: transferul, ultimul salut (salve de armă sau de tun), intonarea „Stingerii", protocolul înmânării steagului familiei defunctului etc.[18]. Cimitirele militare reprezintă și ele simboluri ale modului în care este onorată memoria militarilor căzuți pe diferite fronturi. În 2008, după ce un grup de militari francezi a fost ucis de către talibani, în Franța a fost organizată o ceremonie funerară în memoria acestora, cu o puternică semnificație atât pentru națiunea franceză, cât și pentru forțele din cadrul misiunii. Militarii decedați au fost înmormântați la Domul invalizilor, lângă mormântul lui Napoleon. În acest fel, a fost făcută legătura între moartea militarilor și puternica tradiție franceză a sacrificiului și onoarei. Datorită mediatizării acelui eveniment, două treimi din populația franceză a optat pentru retragerea propriilor trupe din Afganistan.

Întreg personalul militar și civil aflat în diferite teatre de operații poartă embleme, insigne, medalii, grade și decorații. Multinaționalitatea și multiculturalitatea impun cunoașterea semnificației acestora și înțelegerea faptului că ele nu reprezintă doar semne distinctive între grupuri, ci și mijloace prin care personalul își exprimă mândria de face parte dintr-o anumită cultură militară.

Simbolurile militare, ceremonialele, medaliile, ecusoanele etc. imprimă sentimentul de apartenență la grup, care generează sentimente de loialitate față de structura militară / organizațională din care fac parte și față de steag, insigne, embleme, uniformă, etc. Acest aspect este mult încurajat și susținut financiar de către conducerea misiunii, fiind recunoscut ca un instrument eficient în construirea coeziunii de grup.

2.2.6 Simbolurile asociate misiunilor cu caracter secret

În 2007, Trevor Paglen publica o carte interesantă, „Pot să-ți spun, dar apoi trebuie să te distrug: Embleme din lumea neagră a Pentagonului"[19], care are ca subiect simbolistica emblemelor atașate misiunilor aero-spațiale coordonate de Pentagon. Această carte prezintă o altă fațetă a iconografiei militare, nu cea a insignelor și însemnelor militare clasice, ci cea a însemnelor militare rezervate misiunilor secrete.

Caractere misterioase și simboluri criptate intrigă mai mult decât informațiile observate în emblemele clasice caracteristice unităților și misiunilor obișnuite[20]. Ca și exemple putem menționa emblemele diferitelor misiuni NASA care pot fi vizualizate în mediul on-line consacrat (Google, You-Tube, reviste de specialitate etc.).

2.2.7 Simboluri negative

Un mare număr de simboluri (embleme, tatuaje) conțin elemente șocante: schelete, oase, scalpuri, simbolul morții cu coasa etc., unitatea respectivă fiind percepută ca fiind agresivă. În era războiului modern, când principiile democrației și negocierile sunt noul curent al opiniei publice mondiale, aceste simboluri sunt apreciate ca nefiind necesare. Cel de-al Doilea Război Mondial, împânzit de simboluri naziste, este o amintire pe care opinia publică mondială nu o dorește afișată peste tot, dar pentru cunoscătorii originii acestui simbol, mesajul este unul care poate fi interpretat și pozitiv (prosperitate, bunăstare, viață bună etc.) așa cum era interpretat înainte ca ororile nazismului să aibă un impact profund asupra oamenilor. Totuși, militarii, care prin natura profesiei sunt în confruntare directă cu moartea, nu ar trebui să poarte astfel de simboluri, neavând niciun motiv pentru a celebra acest lucru.

Toate aspectele de manifestare a simbolisticii analizate, reprezintă moduri de manifestare a culturii militare, a modului de gândire specific structurilor militare și intenția de influențare a opiniei publice cu privire la particularitățile activităților specifice militare.

Concluzii

Simbolurile militare au un rol important în influențarea atitudinii populației locale față de prezența forțelor multinaționale precum și a moralului trupelor participante la misiunile întrunite multinaționale de gestionare a unei situații de criză, putând contribui la creșterea eficienței operaționale, îndeplinirea misiunii primite și a obiectivelor planificate.

Organizațiile militare, și mai ales prin participarea lor în diferite misiuni, operează într-un mod particular, atât la nivel conștient, cât și subconștient, cu un complex de simboluri, relații, comportamente și valori, în care un rol determinant îi revine comunicării militare, utilizând diverse simboluri.

Simbolurile sunt extrem de importante pentru armatele lumii și implicit pentru Armata României. Ele trebuie păstrate și promovate ca elemente distinctive ale culturii militare, cu accent pe: etosul militar (bazat pe spiritul de sacrificiu și de camaraderie, respect, curaj, demnitate și onoare), apartenența la un anumit set de valori sau la un anumit grup, specialitate sau unitate distinctă, uniforma militară, steagul național și al unității din care face parte, simboluri de pregătire și de interacțiune, ca instrumente de influențare a succesului/insuccesului în luptă și de creștere a moralului militarilor.

Simbolurile militare, ceremonialele, medaliile, ecusoanele etc. imprimă sentimentul de apartenență la grup, care generează sentimente de loialitate față de structura militară/organizațională din care fac parte și față de steag, insigne, embleme, uniformă, etc. Ele au un rol/efect psihologic asupra membrilor unui grup/unitate militară, reflectând un mod de gândire, de manifestare a mândriei și a recunoștinței că au făcut parte dintr-o comunitate distinctă de militari/veterani.

Armata României acționează permanent pentru conștientizarea semnificației diferitelor simboluri, a posibilelor consecințe ale necunoașterii sau modului greșit de aplicare a

acestora, a efectelor asupra onoarei, demnității și credibilității militarilor, precum și a structurilor din care aceștia fac parte.

NOTE BIBLIOGRAFICE

[1] Mircea Eliade, *Imagini şi simboluri,* București, Ed. Humanitas, 1994, *disponibilă și în format electronic la* https://monoskop.org/images/6/68/Eliade_Mircea_Imagini_si_simboluri_1994.pdf accesat la 12.04.2018
[2]Mircea Eliade, *Imagini şi simboluri,* Lucrare publicată cu sprijinul Ministerului Francez al Culturii, Editura Humanitas, p. 12-13, 21-32, 2014.
[3] Edward T. Hall, *Beyond Culture*, 1976, disponibil la „Modelul Iceberg" disponibil la https://www.spps.org/cms/lib/MN01910242/Centricity/Domain/125/iceberg_model_3.pdf; accesat la 11.04.2018
[4]*Dex-Online*, disponibil la https://dexonline.ro/definitie/simbol, accesat la 11.08.2018
[5]*Idem.*
[6] Peirce, Charles Sanders, *Collected Papers*, Cambridge, Massachusetts, Ed. Harvard University Press,1931-1958, p. 2249.
[7]***, *AAP-6 (C) NATO Joint Military Symbology*, dispobibil la https://www.awl.edu.pl/images/en/APP_6_C.pdf, accesat la 10.07.2018
[8] Teodor Frunzeti, *Globalizarea securității*, București, Ed. Militară, 2006, p. 115
[9] Asafa Jalata, *Phases of* Terrorism *in the Age of Globalization. From Christopher Columbus to Osama bin Laden*, Basingstoke, United Kingdom, Ed. Palgrave MacMillan, 2016, pp. 32.
[10] ***, „Rolul media în rezolvarea conflictului din Afganistan", disponibil la http://6profu.ro/testing/rolul-media-in-rezolvarea-conflictului-din-afganistan/ accesat la 02.03.2018
[11] *Idem.*
[12] Mădălina Strechie, „The Eagle, The military brand of Antiquity", *Diacronia*, 2018, disponibil la http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V1816/pdf
[13] Cezar Boliac**,** *Acvila străbună,* București, Editura Litera, 2011, pag. 22.
[14]Harry J. Kazianis, „Face It, The Mighty U.S. Aircraft Carrier is Finished", *The American Conservative*, 29.11.2017, disponibil la https://www.theamericanconservative.com/articles/face-it-the-mighty-u-s-aircraft-carrier-is-dead/, accesat la data de 08.08.2018.
[15] Petru Ureche, „The soldier's Morale in the Roman Army", *Journal of Ancient History and Archeology*, Universitatea Tehnică Cluj-Napoca, nr. 1.3./2014, pp. 1-5.
[16] Noua propunere de uniforme MApN a stârnit un val de critici din partea istoricilor şi specialiştilor, disponibil la http://www.telegrama.ro/national/item/67927-noua-propunere-de-uniforma-mapn-a-starnit-un-val-de-critici-din-partea-istoricilor-si-specialistilor.html, accesat la 03.03.2018
[17] Mark Christianson, *Exploring the Military History and Symbolism of Morale Patches*, disponibil la https://www.itstactical.com/centcom/news/exploring-the-military-history-and-symbolism-of-morale-patches/ accesat la 02.04.2018.
[18] Derek Hartley, „A Final Salute: Know the Symbolism Behind the Militarz Funerals", Veterans United Network, disponibil la https://www.veteransunited.com/spouse/a-final-salute-know-the-symbolism-behind-military-funerals/ accesat la data de 09.03.2018
[19] Trevor Paglen, *I could tell you but then you would have to be destroyed by me: emblems from the Pentagon's black world,* Brooklyn, New York, Ed. Melvile, 2017.
[20] ***, *Top 10 Most Sinisters PSYOPS Mission Patches,* disponibil la https://vigilantcitizen.com/vigilantreport/top-10-most-sinister-psyops-mission-patches/, accesat la 13.03 2018.

***

Simbolurile au fost încă din cele mai vechi timpuri folosite de către omenire pentru a exprima o serie de aspecte importante împărtășite de o comunitate, un grup în cadrul unor sisteme culturale.

Mai ales pentru modelul cultural specific sistemului militar simbolurile sunt foarte utilizate, ele având câteva roluri fundamentale care i-au în calcul puterea armatei și deci a statului respectiv, coeziunea sa și motivarea militarului. Simbolurile devin o reflexie culturală care conturează expresia armatei în medul extern, expresia sa la nivel intern și expresia sa pentru indivizii ce o compun.

Având în vedere aceste considerente, tema prezentată în articolul de față este una de relevanță și actualitate pentru înțelegerea particularităților culturii sistemului militar.

COLOCVIU STRATEGIC *este o publicaţie a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce prezintă principalele rezultate ale unor studii de cercetare, sintezele unor evenimente ştiinţifice, opiniile şi punctele de vedere ale masteranzilor şi doctoranzilor, implicaţi în cercetarea ştiinţifică din domeniul apărării şi securităţii.*

COLOCVIU STRATEGIC
Supliment al revistei Impact Strategic
Redactor: ACS Cătălina Todor
ISSN Online 1842-8096; ISSN-L 1841-7396
1363/2018

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.04, Fax 021.319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
http//:cssas.unap.ro